

Утвърдил: .....

Декан

Дата .....

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Славянски филологии

Специалност: (код и наименование)

СЛЛ	1	0	0	1	0	6	1	7
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

БАЛКАНИСТИКА

Магистърска програма: (код и наименование)

--	--	--	--	--	--	--	--	--

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

Е	3	4	9
---	---	---	---

 (код и наименование)

Балканско езикознание

Преподавател: доц. д-р Мая Александрова

Асистент: доц. д-р Мая Александрова

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	60
	Семинарни упражнения	30
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		90
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	20
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	30
	Подготовка за изпит	70
Обща извънаудиторна заетост		120
ОБЩА ЗАЕТОСТ		210
Кредити аудиторна заетост		3
Кредити извънаудиторна заетост		4
ОБЩО ЕКСТ		7

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Участие в тематични дискусии в часовете	15%
2.	Доклад/Презентация	15%
3.	Изпит	70%

Анотация на учебната дисциплина:

Учебната дисциплина „Балканско езиковедие” изследва общите особености на балканските езици, които, макар че са от едно семейство (индоевропейското), не са близкородствени (българският е славянски, румънският е романски, а гръцкият и албанският са две самостоятелни групи в същото езиково семейство). Освен в областта на речника (най-леснопроницаемата страна на езиковата система), техните общности се проявяват преди всичко в граматиката. Те са: тенденцията към аналитично развитие на именната система (загуба на падежите); удвояването на допълнението чрез кратките форми на личните местоимения (напр. *На Иван му казах., Децата ги събраха в училище.*); сливането на родителен и дателен падеж (формите на единия изпълняват функциите и на другия); употребата на кратките форми на дателния (в гръцки – на родителния) падеж на личните местоимения като притежателни (напр. *казвам му, но майка му = неговата майка*); заместването на инфинитива по идентичен начин (с подчинителен съюз *да* + сег. вр., напр. рус. *пошли гулять*, бълг. *отидоха да играят*); образуване на бъд. вр. с частица, която произлиза от глагол със значение “искам” (напр. *ще чета*); задпоставен определителен член (в бълг., рум. и алб.) и множество прилики в строежа на изречението, които създават впечатлението за еднаква структура, осъществена с различна езикова материя (българска, гръцка, албанска или румънска). Стремещът на балканското езиковедие е да обясни причините и пътищата, по които са се осъществили тези сходства.

Предварителни изисквания:

Езикова компетентност и владение на изучаваните в предходните курсове балкански езици.

Очаквани резултати:

Придобиване на задълбочени знания за общите особености на балканските езици, за причините, които са породили техните сходства.

Учебно съдържание

¹В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

№	Тема (лекции)	Хорариум
1.	Предметът и областта на балканското езикознание.	2 ч.
2.	Езиковото състояние на Балканския полуостров от древността до съвременната епоха.	2 ч.
3.	Съвременните езици на Балканския полуостров 3.1. Славянските езици на Балканския полуостров (български, сърбохърватски). 3.2. Балкано-романските езици (румънски, арумънски, мегленорумънски, истрорумънски, шпаньолски). 3.3. Новогръцки. 3.4. Албански.	10 ч.
4.	Периоди в развоя на балканското езикознание. Особенности, изследователски методи. 4.1. Първите проучвания на общите особености на балканските езици. 4.1.1 Приносът на Б. Копитар и на Ф. Миклошич. 4.1.2. Епохата на Г. Вайганд. Приносът на Н.Йокъл. Приносът на Г. Майер. 4.2. Кр. Сандфелд – баща или кръстник на балканското езикознание. А. Селишчев. 4.3. Особенности на езиковите контакти на Балканския полуостров. Теорията за езиковите съюзи (Н. Трубецкой, Р. Якобсон). Балканският езиков съюз (БЕС) в сравнение с други „езикови съюзи“. 4.4. Съвременен период. Проблеми на изследването на БЕС.	4 ч.
5.	Обща характеристика на БЕС. Проблемата за езиците, които образуват БЕС.	2 ч.
6.	Фонологична система на БЕС. 6.1. Вокална система на БЕС. Средният вокал „ъ“. Характерни явления при вокалите (редукцията на неударените гласни). 6.2. Консонантна система на БЕС. Характерни явления при консонантите (ротацизъм, носовите звукосъчетания). 6.3. Акцентно-интонационни особености на езиците от БЕС.	2 ч.
7.	Лексикална система на БЕС. 7.1. Състав на общобалканския лексикален корпус. 7.2. Проблемата за субстратната лексика. 7.3. Общи словообразователни форманти и словообразователни модели. Произход и ареал на разпространението им. 7.4. Балканската фразеология. Произход, синтактични и семантични особености. 7.5. Лексикалната и фразеологичната изосемия – представителна страна на балканския манталитет.	4 ч.

8.	Морфосинтаксис на БЕС. Основни балканизми в именната система. Балканската тенденция към аналитизъм.	2 ч.
9.	Аналитични степени за сравнение. Описателни средства и морфологизация. Компаративни аналитични конструкции.	2 ч.
10.	Изосинтагматични конструкции с предлози.	2 ч.
11.	Удвояване на допълнението. Граматикализация на употребата му.	2 ч.
12.	Задпоставен определителен член в албански, български и румънски. Старинност и исторически развой.	2 ч.
13.	Граматични функции на определителния член в балканските езици. Копулативният член в албански и румънски. Схващания за произхода и старинността му. Проблемата за албано-румънските езикови сходства.	1 ч.
14.	Основни балканизми в глаголната система. Заместване на инфинитива по идентичен начин. Останки от инфинитив. Пресичане на сферите на употреба на инфинитива и “ <i>да</i> ”-конструкцията . Модални функции на заместниците на инфинитива. Въпросът за т.н. „аналитичен конюнктив”. Модално-темпорални съответствия в езиците от БЕС.	3 ч.
15.	Образуване на формите за бъдеще време. Паралели в историческия развой. Ареална и стилистична стратификация на „ <i>имам</i> ”- и „ <i>ще</i> ”- формите за бъдеще време.	3 ч.
16.	Балканският тип условно наклонение. Старинност и ареал на двете форми на балканското условно наклонение. Модалност и темпоралност на формите за условно наклонение.	2 ч.
17.	Съотношение на простите и сложните претерити в балканските езици. Семантичната опозиция между аориста и перфекта. Ареалът на разпространение на аориста и перфекта. Транспозиции на аориста и перфекта.	3 ч.
18.	Преизказното наклонение в български и адмиративът в албански.	1 ч.
19.	За залога в балканските езици. Употреби на „не-актива”.	1 ч.
20.	Особености в синтаксиса на БЕС Някои особености в строежа на изречението (по Кр. Сандфелд). Словоред на клитиките. Стилистични и граматични функции на повторителните конструкции в балканските езици.	2 ч.

	Сложни съюзи, образувани с „да” („за да “ , „без да” , „от да” и т.н.).	
21.	Статут и йерархия на балканизмите в системата на БЕС.	2 ч.
22.	Проблемата за Балкански лингвистичен атлас.	2 ч.
23.	Балканският модел на света.	4 ч.
№	Тема (Упражнения)	Хорариум
1.	Съвременните езици на Балканския полуостров с особено внимание върху български, сърбохърватски ,словенски, арумънски, мегленорумънски, истрорумънски, шпаньолски.	6 ч.
2.	Произход на румънската общност.	2 ч.
3.	Практически задачи върху текстове на български, арумънски, македонски диалект, гръцки и албански.	6 ч.
4.	Периоди в развоя на балканското езикознание с особено внимание върху епохата на Г. Вайганд.	2 ч.
5.	Фонологична система на езиците от БЕС – сравнение.	2 ч.
6.	Лексикална система на езиците от БЕС – общи особености. Балканска фразеология – практически задачи от изследването на П. Папахаджи.	2 ч.
7.	Тенденция към аналитизъм – аналитични степени за сравнение, удвояване на допълнението, членна система, граматикализиране на предлозите.	2 ч.
8.	Особености на глаголните системи на балканските езици: Заместване на инфинитива по идентичен начин. Формиране на бъдеще време.	2 ч.
9.	Балканският тип условно наклонение. Прости и сложни претерити.	2 ч.
10.	Балканският модел на света.	4 ч.

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Предметът и областта на балканското езикознание. Езиковото състояние на Балканския полуостров от древността до съвременната епоха.
2	Славянските езици на Балканския полуостров (български, сърбохърватски).
3	Балкано-романските езици (румънски, арумънски, мегленорумънски, истрорумънски , шпаньолски).
4	Новогръцки.
5	Албански.
6	Периоди в развоя на балканското езикознание Първите проучвания на общите особености на балканските езици. Приносът на Б. Копитар и на Ф. Миклошич.

7	Теорията за езиковите съюзи (Н. Трубецкой, Р. Якобсон). Балканският езиков съюз (БЕС) в сравнение с други „езикови съюзи“.
8	Обща характеристика на БЕС. Проблемата за езиците, които образуват БЕС.
9	Фонологична система на БЕС.
10	Лексикална система на БЕС. Състав на общобалканския лексикален корпус. Проблемата за субстратната лексика.
11	Общи словообразователни форманти и словообразователни модели. Произход и ареал на разпространението им.
12	Балканската фразеология. Произход, синтактични и семантични особености.
13	Морфосинтаксис на БЕС. Основни балканизми в именната система. Балканската тенденция към аналитизъм.
14	Аналитични степени за сравнение.
15	Изосинтагматични конструкции с предлози.
16	Удвояване на допълнението. Граматикализация на употребата му.
17	Задпоставен определителен член в албански, български и румънски. Старинност и исторически развой.
18	Граматични функции на определителния член в балканските езици. Копулативният член в албански и румънски.
19	Основни балканизми в глаголната система. Заместване на инфинитива по идентичен начин.
20	Образуване на формите за бъдеще време.
21	Балканският тип условно наклонение.
22	Съотношение на простите и сложните претерити в балканските езици.
23	Преизказното наклонение в български и адмиративът в албански.
24	Особености в синтаксиса на БЕС. Сложни съюзи, образувани с „да“ („за да“, „без да“, „от да“ и т.н.).
25	Статут и йерархия на балканизмите в системата на БЕС.
26	Проблемата за Балкански лингвистичен атлас.
27	Балканският модел на света.

Библиография

1. Асенова, П., *Балканско езикознание. Основни проблеми на балканския езиков съюз*. В. Търново, 2002.

2. Асенова, П. Детрез, Р. *Речник на общобалканската лексика в книжовните езици*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1921.
3. Седлачек, И., *Синтаксис старославянского языка в свете балканистики*. - Slavia 1963 (XXXII), 3, стр. 389 – 394.
4. Бирнбаум, Х., *Славянские языки на Балканах и понятие так называемых языковых союзов*. – Glossa, v. 2:1 (1968), стр. 70 – 92.
5. ГЛАГОЛАТИ. *Balkan Verb Typology*. Eds. E. Tarpomanova, P. Asenova & V. Vouchnev. Sofia: Sofia University Press. 2022.
6. Лопашов, Ю. А., *Местоименные повторы дополнения в балканских языках*. Ленинград, 1978.
7. Минчева, А., *Старобългарският език в светлината на балканистиката*. София, 1987.
8. Мирчев, К., *За хронологията на основните балканизми в българския език*. – Български език 1966 (XXV), 4, стр. 281 – 294.
9. Ожеховска, Х., *Удвояването на допълнението в някои български текстове от първата половина на XIX в.* – Български език XVII (1967), 4, стр. 323 – 329.
10. Петрова, А. *Фразеологията на балканските езици. Проблеми и перспективи на съпоставителното изследване*. Пловдив: Астарта. 2014.
11. Розенцвейг, В. И., *Инфинитивные конструкции и балканские языковые контакты*. – Slavia (Praha) 1969 (XXXVIII), 2, стр. 189 – 209.
12. Търпоманова, Ек., *Евиденциалност в балканските езици: български и албански*. София: ИК „Ни плюс“. 2015.
13. Цивьян, Т. В., *Лингвистические основы балканской модели мира*. Москва, 1990

--	--
14. Цыхун, Г. А., *Типологические проблемы балканославянского языкового ареала*. Минск, 1981.
15. *Actes du Premier congrus international des etudes balkaniques et sud-est europeennes*, t. VI. Linguistique. Sofia, 1968.
16. Demiraj, Shaban 1994 [2004]. *Gjuhësi ballkanike* [Balkan linguistics]. Skopje: Logos-A. (Macedonian edition). 1994: *Balkanska lingvistika* [Balkan linguistics]. Skopje: Logos-A (2nd edition. 2004: Tiranë: Akademia e Shkencave e Republikës së Shqipërisë (Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërisë).
17. Крарова, И., Joseph, Br., Eds. *Balkan Syntax and (Universal) Principles of Grammar*. Berlin/Boston: Walter de De Gruyter. 2019.
18. Sandfeld, Kr., *Linguistique balkanique. Problemes et resultats*. Paris, 1930.
19. Steinke, Kl., Vraciu, A., *Introducere în Lingvistica Balcanica*. Iași: Editura universității „Al. I. Cuza”. 1999.
1. Tomić, O., ed. *Balkan Syntax and Semantics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 2004.

Дата: 02.04.2024

Съставил: доц. д-р Мая Александрова

Приета с протокол №5 от ФС на ФСФ от 14.05.2024 г.